

אלה

הדברים

אם יש בדור הזה מי שיכול לקבל תוכחה / אמר רבי עקיבא העבודה א"ש בדור הזה יודע היאך מוכיחים / אמר רבי יוחנן מעיני עלי שמים וארץ שיותר מחמשה פעמים נתקנתר עלי רבי עקיבא לפני רבן גמליאל ביכנר שחייתי קיבולי עלי וזהו מקנתרו ויודע אני בו שהיה מוסף בי אחבה לקי מה שז' תוכח לך פן ישאך הוכח לחכם ויאחזק בעבר הירדן מלבד שהוכיחם על מה שעשו בעבר הירדן במדבר / מלמד שהוכיחם על מה שעשו במדבר / מלמד שהיו נוטלים בניהם ובנותיהם קטנים וזורקים לתוך הירדן של משה ואמרם לו בן עמרם מה אנחנו התקנת להם לאילו מה פרנסה התקנת להם / רבי יהודה אומר הרי הוא ויאמרו להם בני ישראל מי יתן מותנו ביד ייבארץ מצרים / דבר אחר במדבר זה הכלל / על מה שעשו במדבר / בערבה / מלמד שהוכיח על מה שעשו בערבות מואב שנאמר וישב ישראל בשיטים / מול סוף / מלמד שהוכיח על מה שעשו בים סוף / והימרו בתוך הים / והפכו עורף כלפי משה שלש מסעות / רבי יהודה אומר הימרו בתוך הים והימרו על הים וכן הוא אומר וימרו על ים בים סוף / יכול שלא הוכיחם אלא בתחילת מסע / מן מסע למסע מניין תלמוד לז' ביו פארן ובין תופל / דברי תפלות שתפלו על המן / וכן הוא אומר ונפשינו קצה כלחם הקלוקל / אמר להם שושים כל עצמם של מלכים אין בוררים להם אלא לחם קל שלא יהא דולריא אוחותו / אבל אותה שוכר שהיטבתי לכם בה אתם מתוכחים ומתרעמים לפניי הוי כשוכר שהיטבתי לאדם הראשון / שאמרתי לו אעשר לו עור כנגדו / בשוכר שהיטבתי לו כח מתרעם לפניי ואמר האדם האשר אשר נתת עמדי היא נתת לי מן העץ ואוכל / וחצירות / אמר להם לא היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות אם למרים העדקת לא נשאתי לה פנים ברין / קל וחומר לשאר בני אדם / דבר אחר וחצירות / ומה מרים שלא דברה אלא באחיה הקטן כך נענשה במדבר / המדבר / במי שגדל הימיני על אחת כמה וכמה / דבר אחר וחצירות / ומר מרים כשדברה והדבר לא שמעתי כל ביערתי אלא הקדוש ברוך הוא בלבו שנאמר וישמע יי' כך נענשה / המדבר / בנגותו של

אשר דבר משה ונומ' / וכי לא נתנבא משה אלא זה בלבד והלא הוא כתב את כל התורה כולה שנאמר וכתוב משה את כל התורה הזאת / מה תלמוד לומר אלה הדברים מלמד שהיו דברי תוכחות שנאמר ושמעו ישורון ובעש' כיצא בו אתה אומ' דברי עמוס אשר היה בנודק' מתקוע אשר חזה על ירושלם / וכי לא נתנבא עמוס אלא אילו בלבד / והלא מכל חביריו נתנבא / ומה תלמוד לו דברי עמוס שהיו דברי תוכחות / שנאמר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שוכרון / אילו בתי דינים שלהם / כיצא בו אתה אומר ואלה הדברים אשר דבר ירמיה על ישראל ועל יהודה / וכי לא נתנבא ירמיה אלא אילו בלבד / והלא שני ספרים כתב ירמיהו שנאמר ער הנה דברי ירמיהו / ומה תלמוד לומר אלה הדברים אלא מלמד שהיו דברי תוכחות / שנאמר קול חרדה שמענו פחד ואין שלום / שאלו נא ראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כי יולדה הוי כי היום הוא עת צרה ליעקב וממנה יושע / כיצא בו אתה אומר ואלה דברי דוד האחרונים מלמד שהם דברי תוכחת / וכי לא נתנבא אלא אילו בלבד והלא כבר נאמר רוח יי' דבר בי ומלתו על לשוני / ומה תלמוד לומר ואלה דברי דוד האחרונים מלמד שהם דברי תוכחות / ומניין שהיו דברי תוכחות שנאמר ובלעל קקץ מונד כולהם / כיצא בו אתה אומר דברי קהלת בן דוד מלך ביהושלם / וכי לא נתנבא שלמה אלא אילו בלבד והלא כבר נאמר וזה חשמש ובה חשמש / הודך אל דיוס וסוכב אל צפון / זהו מדרש ומעבר ואומר כל הנחלים חולכים אל הים והים אינינו מלא / כיצא הרשעים בחמור ולבנר / וכים שאין להם מתן שכר / אל כל ישראל / אילו הוכיח מקצתם הרי אילו שבשוק היו אומרים כך הייתם שומעים מבן עמרם ולא הייתם משיבים לו דבר / כך וכך / אם היינו יושבים שם היינו משיבים לו ארבעה חמש פעמים על כל דבר חזר / דבר אחר מגיד שכינס משה מגדולו ועד קטנם ואמר להם כל מי שיש לו תשובה יבוא ואמר / דבר אחר אל כל בני ישראל / מלמד שהיו כולם בעלי תוכחה ויכולים לעמוד בתוכחות / אמר רבי שרפון העבודת

יום מחורב / אילו זכו ישראל לאחד עשר יום היו נכנסים לארץ / אלא מתוך שקילקלו מעשיהם גילגל המקום עליהם ארבעים שנה שנאמר כמספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשננה יום לשננה / רבי יהודה אומר אילו זכו ישראל לשלשה ימים היו נכנסים לארץ שנאמר וארון ברית יי נוסע לפניכם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה ואין מנוחה אלא ארץ ישראל / שנאמר כילא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר יי אלהיך נתן לך / רבי בנאה אומר אילו זכו ישראל ליום אחד היו נכנסים לארץ שנאמר היום אתם יוצאים בחודש האביב / והיה כי יביא יי אלהיך אל ארץ הכנעני מיד / אבא יוסי בן חנין אומר משום אבא כהן ברדלא אילו זכו ישראל כיון שעלו פרוסת רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ / שנאמר עלה רש כאשר דבר אלהי אבותיך לך / והי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד חודש דיבר משה אל כל ישראל / מלמד שהשנה שנים עשר חודש והי כבר נאמר בשלשה עשר יום לחודש אדר / וכן הוא אומר ולשלמה שנים עשר ברכים על כל ישראל ואמר ונציב אחר אשר בארץ / ואיזה זה חודש העיבור / רבי בנאה אומר וכי עד שלא עמד שלמה לא היינו יודעים שהשנה שנים עשר חודש והלא כבר נאמר ויאמר אליהם בן מאר ועשרים שנה אנכי היום שאין תלמוד לומר היום ומר תלמוד לומר היום / היום מלאו ימי ושנותי מעת לעת / רבי אומר היום מלאו שכאנתו היום שלמו לו מעת לעת / ואומר והעם עלו מן הירדן בעשירי לחודש הראשון ויחנו בגלגל בקצר / הוצא ומנה שלשים ושלשה למפרע ואתה מוצא שהשנה שנים עשר חודש / דבר אחר ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד חודש מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממילא מיעקב שלא הוכיח לבניו אלא סמוך למיתה שנאמר ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידתם לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים / אמר לו ראובן בכורי אתה אמר לו בני ואמר לך מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו כדי שלא תבייח ותלך ותרבך בעשו אחי / ומפני ארבעה דברים אין מוכיחם את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יחו מוכיחו וחורר ומוכיחו / כדי שלא יהיה חבירו ורואיו ומתבייש הימנו / ושלא יחא בליבך עליו / שהתוכחה מביא לידי שלום / וכן אתה מוצא באברהם שנאמר והוכיח אברהם את אבימלך על אורו / ומהו אומר ויכתרו ברית שניה / וכן הוא אומר ביצחק ויאמר אליהם יצחק מרוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם / ואומר וישלחם יצחק וילכו מאתם לשלום / וכן אתה מוצא ביהושע שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנאמר אם רע בעיניכם לעבוד יי בחדו לכם חיוס את מיתעבדו אם את אליהם אשר עבדו אבותיכם ואם את אלהי הנכר אשר אתם יושבים בארצם / וענו כל העם לא ויהושע לא כי יי נעבוד / וכן אתה מוצא בשמואל שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך לשלמה שנאמר חנינו ענו בי נגר יי ונגד משיו ויאמר לו / ויאמר אליהם עד יי בכס חיוס ויאמר עד / וכן אתה מוצא בדוד שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה שנאמר ויקרבו ימי דוד למות / דיבר משה אל כל ישראל וכי לא נתנבא משה אלא עשר דיברות מנין לכל הדיברות שבתורה הקלות והחמור / הודנות והשגנות והכלל / והפרשות הנפוש והדקדוקים תלמוד לומר ככל אשר צוה יי ואתו אליהם / סליק פיסקא

של חבירו ברכים על אחת כמה וכמה / ודי זכא אמר להם הדבר הזה / האי יתרה לכם לכל מה שעשיתם במעשרה העגל קשה עלי מן הכל / היה רבי אומר משל למר הדבר דומה לאחר שעשרת לחבירו צרות הרבה באחרונה הוסיף לו צרה אחת / אמר לו האי יתירה לכל מה שעשית לי זו קשה עלי יותר מן הכל כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל זו יתירה לכל מה שעשיתם / ר שמעון בן יוחי אומר משל למר הדבר דומה לאחר שהיה מקבל חכמים ותלמידים והיו הכל מאשרי אותו באו גוי וקיבלם והיו הכריות אומרי כך היא ווסתן של פלוני לקבל את הכל כך אמר משה לישראל ודי זהב למשכן ודי זהב לעגל / רבי בנאה אומר עבדו ישראל לעבודה זרה הרי הם חייבים בליה יבוא זהב משכן ויכפר על זה העגל / ר יוסי ברבי חנינא אומר הרי אומר במדבר כעברת / אילו עשר נסיונות שביסו אבותינו הקדוש ברוך הוא במדבר ואילו הם שתיים בים שתיים במ / שתיים במ / כשלי ואחר במעשה העגל / ואחר במדבר פארן / ואחר במרגלים / אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית לרבי יהודה ברבי למה אתה מעוות עלינו את הכתובים / מעדיני עלי שמים וארץ שחזרנו על כל המקומות שבתורה ואין מקום שנקרא אלא על סם המאורע / כיצאנו אתה אומר ויקרא שם הכאר עשקי התעשקו עמו / ואמר ויקרא אתה שכנה / כיצאנו אתה אומר דרש רבי יהודה / משא דבר יי בארץ חרד ורמשק מנותנו כי ליי עין ארס וכל שבטי ישראל / זה משיח שחזר לאמות העולם ורך לישראל / אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית לרבי יהודה ברבי למר אתה מעוות עלינו את הכתובים מעדיני עלי שמים וארץ שאני מדמשק ויש שם מקום ושמו חרדך אמר לו מה אתה מקיים ורמשק מנותנו מגין שעתיד ירושלים להיות מנצת עד דמשק שנאמר ורמשק מנותנו ואין מנותנו אלא ירושלים שנאמר ואת מנותני עדי / אמר לו מה אתה מקיים ונכנתה העיר על תילה / אמר לו מה אני מקיים ונכנתה למעלה למעלה סביב סביב לבית על כל רוחה רוחה למעלה שעתידת ארץ ישראל להיות מרחבת ועולה מכל צדדיה כתאניה זו שקצרה מלמטה ושערי ירושלים עתידים להיות מגיעים עד דמשק / וכן הוא אומר אפך כגדל הלבנון ציפה פני דמשק וגליות באות והננות בתוכה שנאמר ורמשק מנותנו ואומר והיה באחרית הימים ככון יהיה הר בית יי כראש ההרים ונשא מגבעות ונהריו אליו כל הנוים / ואומר והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל בית אלהי / יעקב ויורנו מדרכיו ונלכת באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים / כיצא בדבר אתה אומר דרש רבי יהודה וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו זה יוסף שהיה אב בחכמה ורך בשנים / אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית יהודה ברבי למה אתה מעוות עלינו את הכתובים מעדיני עלי שמים וארץ שאין אברך אלא לברכים שהיו הכל נכנסים ויוצאים תחת ידי כענין שנאמר ונתון אותם על כל ארץ מצרים / סליק פיסקא

אחר עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע / וכי מהלך אחד עשר יום לקברו התאוה ומקברו התאוה לחצרות / והרי אינו מהלך אלא שלשה ימים שנאמר ויסעו מהר יי דרך שלשת ימים / רבי יהודה אומר וכי לשלשה ימים הלכו ישראל מהלך אחד עשר מסעות והלא אינו מהלך אלא ארבעים יום כענין שנאמר בארצות וקסם ויאכל וישתה וילך ככח האכילה והיה ארבעים יום וארבעים לילה / אחר שנאמר איאפשר חורר לך לענין הראשון / דבר אחר אחד עשר

וימים / הרי הכתוב משבחני / עד הנחל הגדול נהר פרת / מלמד שפרה ורכה עד שעוברים אותו בספינות / סליק פסקא /

ראה נתתי לפניכם את הארץ / אמר להם איני אומר לכם לא מאומר ולא משמועתי אלא כשם שאתם נכנסים לארץ אין אתם צריכים כלל זיון אלא קובע דיופטין ומחלק / סליק פסקא /

אשר נשבע יי' לאבותינו / שאין תלמוד לומר לאברהם ליצחק וליעקב כדיו' אני לענין שבועות אבות הרי כבר נאמר עריה תעור קשתך שבועות משות אומר סלה / ובה תלמוד לומר לאברהם ליצחק וליעקב כדיו' אברהם בעצמו כדיו' יצחק בעצמו כדיו' יעקב בעצמו / מסל למלך שנתן לעבדו סדה אחת כמתנה ולא נתנה לו אלא כמות שהיא / עמד העכר והשיחור ואמר מה בידי לא נתנה לי אלא כמות שהיא חור ונטעה כרם אמר מה בידי לא נתנה לי אלא כמות שהיא / כך כשנתן הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו את הארץ לא נתנה לו אלא כמות שהיא שנאמר קום לך בארץ לאורכה ולרחבה כי לך אתנינא / עמד אברהם והשיבחה שנאמר וישע אשל בכאר שבע / עמד יצחק והשיבחה שנה' ויוע' יצחק בשנה ההיא מאה שערי / עמד יעקב והשיבחה שנאמר ויקן את חלקת השדה אשר נטה סם אהרן לרלת לארץ בארץ הארץ ויורדעם אילו בניהם / אחרים / אילו שכיבו דוד וירבעם וכן הוא אמר השיב את גבול ארץ ישראל מלבוא המת עד נחל מצרים / דבר אחר לתת להם אילו עולי בבל / וירדעם אילו בניהם / אחרים / אילו ימות המשיח / סליק פסקא /

ואומר אליכם בעת ההיא לאמר / אמר להם משה לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הנבוכה אני אומר / לא אוכל לכדי שאת אתכם איפשר שלא היה יכול משה לדרוך את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקער להם את הים והודיד להם את המן והניח להם את השליו ועשר להם ניסים ונבונות ולא היה יכול לרונן / אלא כך אמר להם יי' אלהיכם הרבה אתכם על גבי זיינים / וכן שלמה אמר ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך / ואומר כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה אפשר שלמה לא היה יכול לדרוך את ישראל שנאמר בו ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים ויחכם מכל האדם מאיתן האדומי והימן וכלכל ודרדע כניבוחו ויוי שמו בכל הגוים סביב ולא היה יכול לרונן / אלא כך אמר להם איני משאיר כל היריבים / מלך בשר ודם יושב על כימה שלו דין להריגה ולהניקה וישריפה ולסקילה ואין בכך כלום / ואם חייב ליטול סלע נוטל שנים / ואם חייב ליטול שנים / נוטל שלש / ואם חייב ליטול דינר נוטל מנה אתר אינו כך אלא חייבתי כמון נפשות אתה תובע / וכן הוא אומר אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי יי' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש / סליק פסקא /

והנכם היום ככוכבי השמים לרוב / אתם קיימים כיום / מיכן אמרו שלש כיתות של צדיקים בגן עדן זו למעלה מזו יכת ראשונה אך צדיקי יודו לשבן ישבו ישרים את פניך / כת שניה אשרי תבחר ותקרב לשכון צעירך בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע / כת שלישית אשרי יושבי ביתך / כת רביעית מי יגור באהליך / כת שביעית מי ישכון בהר קדש / כת ששית מי יעלה בהר יי' / כת שביעית מי יקום במקום קדשו / שמעון בן יוחי אומר לשבע שמחות פניהם של צדיקים ראויים לעתיד לבוא / לחמה וללכנה לריקע לנככים

לו חיילותיו תן לנו את גלוסקאות חמות אמר להם אני נתן לכם שוב אמרו לו תן לנו גלוסקאות חמות אמר להם האפרכוס שלו כשכיל שהמלך כשר אם לאו / מאין ליריחים מאין לו תגורים במדבר / כך אמר משה מוכיחי את ישראל תחילה עכשיו ואמרו עלי בשכיל שאין בו כח להכניסנו לארץ ולהפיל סיוחן לפנינו הוא מוכיחנו הוא לא עשה כן אלא לאחר שנכנסו לארץ והפיל סיוחן ועונ לפנינו אחר כך הוכיחם לכך נא אחרי הכותו את סיוחן מלך האמורי האשכ כחשכון אילו לא היה סיוחן קשה ושריו כחשכון קשה היה שהרי המדינה קשה ואילו לא הייתה המדינה קשה וסיוחן שריו בתוכה קשה היה שהמלך קשה / על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה / ואת עונ מלך הכשן ואילו לא היה עונ קשה ושריו כעשתרות קשה היה / ואילו לא הייתה מדינה קשה ועונ שריו בח קשה הייתה שהמלך קשה / על אחת כמה וכמה שהמלך קשה ומדינה קשה / כעשתרות שהיה קשה כעשתרות / ואודעו זה מקום המלכות / סליק פסקא /

בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משרב באר / אין הואלה אלא התחלה שנאמר הואיל בא ולין וייטב לכך ואומר / עתה הואיל וכבר את בית עבדך להות לעולם לפניך / וחכמים אומרים אין הואלה אלא שבוך שני ויאל משה לשבת את האיש / ואומר ויאל שאל את העם לאמר ארור העם אשר יאכל עד הערב ונקמתי מאויביו / באר את התורה הזאת לאמר / אמר להם כבר אני סמוך למיתה מי ששמע פסוק אחד ושכחו יבוא וישננו / מי ששמע פרשה אחת ושכחה יבוא וישננה וישמענה לכך נאמר באר היטב / סליק פסקא /

זו אלהינו דבר אלינו כחורב לאם / אמר להם לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקדוש ברוך הוא אני אומר לכם רב לכם שבת כהר הזה שכן הוא לכם ושיבתכם כהר הזה קבלתם עליכם בואת התורה במית עליכם שבעים זקני ושרי אלפים ושרי מאות ושרי המשיש ושרי עשרות / עשיתם לכם המשכן וכלים הא הנאר גדולה היא לכם ושיבתכם בהר הזה / סליק פסקא /

פנו וסעו לכם / זה דרך ערד וחרמרה / ובואו אל הר האמורי ואכל כל שכניו / זה עכוין ומואב וחר שער / בעריבה זה מישור של יער / בהר זה הר המלך / בשפלה זה שפילות דרום / ובנגב ובהרף הים / זה אשקלון ועזה וקיסרין / ארץ הכנעני זה גבול כנען שנאמר ויהי גבול הכנעני מצידו עד לשע / זו קלדה / והלכנו אצל להם כשאתם נכנסים לארץ צריכי אתם להעמיד עליכם מלך ולבנות לכם בית הבחירה / ובנין שאין לבנות אלא מלך שנאמר בוא אל הלכנו ויקח את צמרת הארז ואומר / החח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון לאמר תנה לנו את כתך לבני לאשה ותעבוד את חית השדה אשר בלבנון ותדרום את החוח / ואין לבנון אלא בית המקדש שנאמר גלעד אתה ליראש הלכנו ואומר והלכנו באדיר יפול / דבר אחר למה קורים אותו לבנון שהוא מלכין עיונותיהם של ישראל שנאמר אם יהיו הטאים כשני כשלג יליבנו / עד הנחל הגדול נהר פרת / שרובו ותוקפו כנגד ארץ ישראל משל ההדיוט אומר עבד מלך מלך / הדבק לשחזור ושתחורף / דבר אחר נהר פרת שמפרר והולך עד שכולר מגריפה לגרפו / לא נהר פרת שפרה ורכה עד שעוברים אותו בספינות / הרי כל תהדרות אומרים לפרת מפני מה אין אתה משביע קולך כדרך שקולינו הולך למרחוק אמר להם איך אתה משביע עלי זורעים עלי זוריעה עולה לשלשה ימים נוטע / כי נטעיה עולה לשלשה

אם שימרתם את דבריהם הרי ראשיכם שמורים / ואם לא שימרתם את עצמיכם אין ראשיכם שמורים מלמד שאשמותיהם של ישראל תלויים בראשי דייניהם / וכן הוא אומר בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אותם ממני / סליק פיסקא

ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות / חיוו לכם לומר רבנו משרד במי נאמר ללמוד תורת ממך אומת למידך אומת למידך תלמידך / ולא ממך שבצטרת עליהם כעניין שנאמר ויהי שם עם י ארבעים יום וארבעים לילה אלא ידעו אנשי מה שחתת עקבי רגליהם הייתם אומרים עכשיו הוא ממנה עלינו דיינים שהם מונים אלף חסר פרוטרוט / אם אינו שומע אנו מביאים לו דורון והוא נושא לנו פנים בדין / לכן נאמר ותענו אותי כשהייתי מתעצל הייתם אומרים יעשה מהרה / סליק פיסקא

ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים ואצור את שופטים משכתי בדברי אמרתי להם אשריכם על מי באתם להתמנות על בני אברהם יצחק ויעקב בני אדם שנקראו אחים ורועי חבל נחלת צאן מרעיות וכל לטון חיבה / אנשים חכמים ויודעים זה אחד מן כדור נאמר לו יתרו למשה הלך ולא מצא אלא שלשה אנשי חכמים ויודעי שיחיו מכובדי עליכם ראשיכם במקח ראשיכם במכר ראשיכם במשא ובמתן ראשיכם בכניסה ויצאה כנגד ראשון ויוצא אחרון לכן נאמר ואתן אותם ראשי עליכם שיהיו מכובדים עליכם / שרי אלפים שאב חיו אלא באת ותשעים ותשעשר חסר אחד נתפס שר משרי מאות / וכמו כן שרי חמשים שרי עשרות / ושוטרים / אילו המכים ברציעה כעניין שנאמר ושטרי הלויים לפניכם / ואומר והלויים מחשים לכל העם / סליק פיסקא

ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק אמרתי להם הוו מתונים בדין / שאם בא דין לפניך פעם אחת שתיים ושלוש אל תאמר כבר בא דין זה לפני ושיגיתיו וישלשתי אלא הוו מתונים בדין / וכך היו כנסת הגדולה אומרים הוו מתונים בדין והעמיתו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה / בעת ההיא לאמר / לשעבר הייתם עומדים ברשות עצמיכם עכשיו הרי אתם משועבדים לציבור / מעשה ברבי יוחנן בן גוריון אלעזר בן חסמא שהושיבו רבן גמליאל בשיכור ולא הרנישו בהם התלמידים / לעת ערב / הלכו וישבו אצל התלמידים / כך הייתה מידתו של רבן גמליאל כשהיה נכנס ואומר שאלו בידוע שאין שם קנתור כשהיה נכנס ולא היה אומר שאלו בידוע שיש שם קנתור נכנס ומצא את רבי יוחנן בן גוריון ואת רבי אלעזר בן חסמא שישבו להם אצל התלמידים אמר להם ר' יוחנן בן גוריון אלעזר בן חסמא הודעתם לציבור שאתם מבקשים לעשות שרדות על הציבור / לשעבר הייתם ברשות עצמיכם / מיכן ואילך הרי אתם עבדי ומשועבדי לציבור / שמוע בין אחיכם / כך היה מידתו של רבי שמעאל כשהיו שנים באים אצלו לרין אחד גוי ואחד ישראל אסבא לרין בדיני ישראל היה דן כיוני ישראל / ואם בדיני אומות העולם היה דן כיוני אומות העולם ושפטתם צדק / צדיק בעדק תובע ומביא ראיות זה עומק בטליתו זה אומר שלי היא וזה אומר שלי היא / זה חורש בפרתו זה אומר שלי היא וזה יושב בתוך ביתו / זה אומר טלי הוא / זה מחזיק בשדיתו זה אומר שלי היא / לכן נאמר ושפטתם צדק / צדיק בעדקו תובע ומביא ראיות / בין איש לאיש / והוצאת את הקטן / מיכן אמרו אין דנים יתומים / בין איש ובין אחיו ובין גרו / אין לי אלא בין איש לאשתו בין אשה לאיש

לכוכבים ולברקים ולשושנים ולמנוחות בית המקדש / לחמור וללכנה כנין יפה כלכנה ברה כחמה / לרקיע כנין שנאמר והמשכילים ויהיו כוזהר הרקיע / לברקים כנין שכלכוכים יורצו / לשושנים כנין שנאמר למנצח על שושנים לבני קרח / למנוחת בית המקדש כנין שנאמר ושנים זיתים עליה אחר מיכן הגולה ואחר על שמאלה / סליק פיסקא

ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלהי פעמים / אמרו לו רבנו משה אי אפשי לנו שתכבדנו / הקדוש ברוך הוא הכניח את אברהם אבינו / אמ' והרבתי את זרעך ככוכבי השמים ושמתי את זרעך כעפר הארץ ואתה נותן קצבה לברכותינו / משל למלך שהיו לו נסכים הרבה והיה לו בן קטן והיה צריך לצאת למדינת הים / אמר אם אני מניח את נכסי ביד בני הוא עומד ומכזבו אותם אלא הרניני במנה אפיטרופא עד שיגדל משרה גדול הכן ההוא אמר לו לאפטרופא תן לי הכסף וזהב שהניח לי אבא בידך עמד ונתן לו משלו כדי פרנסתו / אמר לו כל מה שנתתי לך לא נתתי לך אלא משלי אבל מה שהניח לך אביך הרי הוא שמור לך כך אמ' להם משה לישראל / ואלהיכם יוסף עליכם ככם אלהי פעמים זו משלי יש לכם / ויברך אתכם כאשר דבר לכם / כחול ימים / וכצמחי אדמה וכדגני הים וככוכבי השמים לרוב / סליק פיסקא

איבה אשא לכדי אמר להם לא מעצמי אני אומר לכם טורחכם מלמד שהיו טורחנים הירא אחד מהם רואה שנעזר חביו בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות למחר אני דן / מוסר אני עליכם דינים / לכן נאמר טרחכם ומשאכם וריבכם טרחכם מלמד שהיו סורחני / משאכם מלמד שהיו אפיקורסים הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת שמה אינו שפוי בתוך ביתו / אחר לצאת אמרו מה ראה בן עמרם שלא לצאת מה אתם סבורי / יושב ויועץ עליכם עצות ומחשב עליכם מחשבות קל וחומר משל בית און כעניין שנאמר ואון בן פלת בני ראובן / בידוע שאשתו יועצתו לכן נאמר ומשאכם וריבכם / מלמד שהיו אפיקורסי והיו רגזנים / וריבכם / היה אחד מוציא סלע בשביל ליטול שתיים / שתיים בשביל ליטול שלש לכן בא וריבכם מלמד שהיו רונג' / סליק פיסקא

הבו לכם אין הכו אלא עיצה שנאמר הכולכם דבר עצה / הבה נתחכמה לו / אנשים / וכי עלתה על דעתנו נשים / ומר' תלמוד לומר אנשים וותיקים כסופים / חכמים ונבונים / זה ששאל אריוס את רבי יוסף אמר לו איזהו חכם אמר לו המקיים תלמודו / אתה אומר תלמוד או אינו אלא נכון אל הרי כבר נאמר נבונים מה בין נבונים לחכמים / חכמים דומים לשולחני עשיר שמביאים לראות רואה כשאין מביאים יושב ותוהה / נכון / דומה לשולחני תגר כשאין מביא לו לראות מביא מסלו ורואה / וידועים לשבטיכם / שיהיו ידועים לכם הרי שבת ענף בטליתו ובה יושב לפני / איני יודע מאיזה מקום הוא ומאיזה שבט הוא / אבל אתם מכירים אותו שאתם גידלתם אותו / לכן נאמר וידועים לשבטיכם שיהיו ידועים לכם / רבן שמעון בן גמליאל אומר כל ישיביר וישיבה יושבת עד שיהיו הבריות כנגנת אחרי / ואומר מה ראה איש פלוגי לישיב / ובה ראה איש פלוגי שלא לישיב / לכן בא וידועים לשבטיכם שיהיו ידועים לכם / ואשיכם בראשיכם / יכול אם מניח אתם אותם חס מכובדים / ואם לאו אינן מכובדים תלמוד לומר לומר ואשיכם בראשיכם / ואם אני ממנה אותם הרי הם ממנו ואם לאו אינן מכובדים יכול אם גידלתם אותם הרי הם גידול ואם לאו אינן גידולים תלמוד לומר בראשיכם / דבר אחר ואשיכם בראשיכם

לאש בין אומה למשפחה בין משפחה לחביתה מניין תלמוד לומר בין איש ובין אחיו מכל מקום / ובין גרו זה שאוגר עליו דברים / אבר לו הרשת בתוך שלי והוא אומר לא הרשתי הוא אומר המית שורק את עבדי והוא אומר לא המית לכך נאמר בין גרו שאוגר עליו דברי / דבר אחר ובין גרו זה שכנו לא ובין גרו זה שושבינו / לא ובין גרו זה חותנו / סליק פיסקא

לא תכירו פנים במשפט / זה המכונה להושיב דינים / שמה תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דין / איש פלוני גבור אושיבנו דין / איש פלוני קרוב אושיבנו דין / איש פלוני הלווני ממון אושיבנו דין / איש פלוני יודע בכל לשון אושיבנו דין / נמצית מוכח את החייב ומחייב את הזכאי / לא מפני שהוא רשע ולא מפני שאינו יודע / מעלה עליו כאלו הכיר פנים בדין / כקטן כגדול תשמעון / שמה תאמר והוא לא עני וזה עשיר וזה מצורא לפרנסו אוכיניו ונמצא בתפרינס כקטן תלמוד לומר כקטן כגדול תשמעון / דבר אחר כקטן כגדול תשמעון שמה תאמר היאך אני פונם כב דו של עשיר / זה בשביל דינר / אוכיניו ולכשיצא חוץ אומר ליתן לו שאתר חייב לו תלמוד לומר כקטן כגדול תשמעון / לא תגורו מפני איש / שאם באים שנים לדין לפניך עד שלא תשמע את דבריהם אתר רשאי לשתוק משיתגדל לך הדין אי אתר רשאי לשתוק / שמעת את הדין ואין אתה יודע להיכן לזכות הזכאי ולהייב את החייב אתה רשאי לשתוק שנאמר ואלר הדברים אשר תעשו / דברו אמת איש לרעהו / אמת ומשפט / שלום שיש בו משפט אמת הוא אומר זה ביצוע / רבן שמעון בן גמליאל אומר המעלה את הקטן למקום גדול וגדול למקום קטן זהו ביצוע / וחכמים אומרים כל המכצע הרי זה מנאץ שנאמר וביצוע בדרך נאץ / נמצא זה משבח את הדינים ומנאץ את יוצרו / דבר אחר לא תגורו מפני איש שמה תאמר מתירא אני בפני איש פלוני שמה יהרג את בני או שמה ירליק את גדישי או שמה יקצון את נטיותי תלמוד לומר לא תגורו מפני איש / וכן ביהושפט הוא אומ' ויאמר לשופטים ראו מה אתם עשיתם כי לא לאדם תשפוטו כי אם לוי / כי המשפט לאלים הוא והדבר אשר יקשה מכם אמר לו הקדוש ב'ה למשה אתה דן דין קשה חייך שאני מורידך שאין אתה דן דין קשה שאני מכיח עליך דין קשה שתלמוד תלמודך יכול לשמוע / ואין אתה יכול לשמוע ואיזהו זה ודין של כנות צלפחד / וכן הוא אומר ויקרב משה את משפטן לפני / וכן הוא אומר ויגש שאל אל שמואל בתוך השער ויאמר שאל איזה בית הרואה / ויען שמואל אל שאל ויאמר אנכי הרואה / אמר לו הקדל ברוך הוא אתה רואה / חייך שאני מורידך שאין אתה רואה ואימתי מוריד לו כשהוא שומר לו מלא קרבן שמן ולך ואשאלך אישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו כי מלא מהו אומר ויהי ככאן ורא אליאב ויאמר אך נגד י' משיחו / אמר לו הקדוש ברוך הוא לא אמרת שאני הרואה אמר לו הקב' אל תביט אל מראיתו ואל גבה קומתו כי מאסתיו כי האדם יראת לעינים וי' יראת ללב / סליק פיסקא

ואצוה אתכם בעת החיה לאמר את כל הדברים אשר תעשו / אילו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות / ונסע מחורב ובלך את המדבר הגדול והנורא והוא / בני אדם שראו נחש' כקורות ועקרי' כקשתות סרוחים ומושלכים לפניהם / עליהם הוא אומר את כל המדבר הגדול והנורא ההוא / והלא כבר נאמר דברים קל וחומר / ומה דברים שון חמורים ככשתים לפניהם / דברים שאין חמורים על אחת

כמה וכמה לכך נאמר ונסע מחורב / סליק פיסקא
ואומר אליכם אמר להם משה לא מעמ' אני אומ' לכם אלא מפי הקדוש ברוך הוא אני אומר לכם / באתם עד הר האמורי אשר י' אלהינו נותן לנו / משל למלך שבשר את בנו לפידינו אחד וזהו מחזירו ומרדא אתו ואומר לו כל הנפנים הללו שלך הם וכל הכרמים וכל הזיתים הללו שלך הם משינע להראותם אמר לו כל מה שאתה רואה שלך הוא כך ישראל בזמן שהיו בדברך ארבעים שנה היה משה אומ' להם כי י' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ורחבה ארץ נחלי מים עיינות ותהומות ויצאים כבקעה ובהר כיון שבאו לארץ אומר להם באתם אל הר האמורי אשר י' אלהיך נותן לך / ואם תאמרו ועדיין לא הגיע זמן ראה נתן לך י' אלהיך את הארץ / אני אל לא מאמר ולא כשמועה לא מה שאתם רוא' כעיניכם / עלה רש' מיד כאשר דבר י' אלהי אבותיך לך / סליק פיסקא

ותקרבון אלי כולם / בעירובי' והלל הוא אומר ותקרבון אלי / כל ראשי שבטים ילדים מכבדים את הזקנים וזקנים מכבדים את הראשים וכאן הוא אומר ותקרבון אלי כולם / ותאמרו בעירובי' ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את הראשים / ותאמרו נשלחת אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ / אמ' רבי שמעון עלונים בני אדם שכך בקשו להם מרגלים / אמר להם אם כשהייתם בארץ ערבה ושוה לא בקשתם לכם מרגלים / עכשיו שאתם נכנסתם לארץ טוב ורחבה ארץ זבת חלב ודבש ביקשתם לכם מרגלי' / וישיבו אותנו דבר' באי זה לשון הם מדבר' / את הדרך אשר נעלה בה / אין לך דרך שאין בה עקמומיות ואין לך דרך שאין בה מקום ואין לך דרך שאין בה פרשות ואת הערים אשר נבוא אליהם / ידע באיזה דרך אנו באי עליה / סליק פיסקא

וייטב בעיני הבר' ולא בעיני הקדוש ברוך הוא / ואם בעיני הבר' טוב למ' נכתב על דברי תוכחות / משל לאדם שאמר לחבירו מכור לי חמורך זה / אל הין / נותן אתה לי לנסיון אמר לו הן אתה ואני אראך כמה הוא נושא בהר וכמה הוא נושא כבקעה כיון שראה שאין מעכבו כלום אמ' לא בשביל לשאת מעותי לכך נאמר ויטב בעיני הבר' ואקח מכס שני עשר אנשי מן הכרורים שבכם מן המסולתים שבכם / איש אחד לשבט מה אני צריך לום ואקח מכס יב אנשים מגיד וכתוב שלא היה שכס לוי עכס' / סליק פיסקא

ויפנו ויעלו ההרה ויבואו מגיד הכתוב שדרך מרגלים לעלות בהר / וכן רחב אמרה לשלחי יהוש' ההרה לכו פן יפגעו בכם הידודים מלמד ששרת עליה רוח הקדוש מניין הייתה יודעת שעתידים לחזור לאהר שלשה ימים אלא מלמד ששרת עליה רוח הקדוש / ויבואו עד נחל אשכול מלמד שנקרא על שם סופי' כיצא בו אתה אומ' ויבואו עד הר ההלום הורבה מגיד שנקרא על שם סופי' וירגלו אותה מלמד שהלכנו בה ארבעה אוננים שהיו וערב' / סליק פיסקא

ויקחו בידם מפרי הארץ / אר' שמעון עלוני בני אדם שכך נטלו בידם כדאם שנוטל באיסר תאינים באיסר ענבים כך נטלו בידם / ויורידו לאיני מגיד הכתוב שארץ ישראל גבוהה מכל הארצ' כענין ש' עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה / וא' ויעלו ויחזרו את הארץ וא' ויעלו מבצרים ויבואו ארצה כנען / וישיבו אותנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר י' אלהינו נתן לנו וכי לטובתה אמרו והלא לא אמרו לא לרעתה / מי אמר טובתה וישוע וכלב אע' כן ולא אביהם לעלות וחמרו את פי' אלהיכם / סליק פיסקא

מניע לאותו מקום / מזכיר שלשה פעמים או שנים ואומר כאן
 גיוזק בני ניסבת עינו נקטעה רגלו נשברה ידו אף כך המקום
 מזכיר שלשה פעמים מי מריבה מי מריבה מי מריבה לומר כך
 הרגתי את אהרן כך הרגתי את משה וכן הוא אומר נשכטו בידי
 סלע שופטים / דוד המלך אמר לפני הקדוש ברוך הוא עבירה
 שעברתי לפניך לא תכתב אחרי אמר לו המקום לא שוה לך
 כלום שיהיו חבירות אומרות בשביל שהזכיר בחל לו / משל
 לאהרן שלוח מן המלך אלף כורים חיטה בשנה / היו הכל אומ'
 איפשר שזה יכול לעמוד באלף כורים אילו / לא משכנו המלך
 וכת לו אפרכי פעם אחת שיגר ולא שייר לו כלום נכנס המלך
 לביתו ונטל בניו ובנותיו והעמידן על אבן הככר / באותה שעה
 ידעו שאין בידו כלום / אף כל פורעניות שהיו באות על דוד
 היו מוכפרות שנאמר ואת הכבשה ישלם ארבעים ריבוי חנניה
 אמר ארבעים שער אף נתן הכניא בא והוכיחו על אותו
 מעשה שעשה דוד אמר חטאתי ליי ונתן אמר לו גם יי העביר
 חטאתך ולא תמות / ואמר לך לכתוב חטאתי והרע בעיניך
 עשיתי / שני פרנסים טובי עמדו להם לישראל משה ודוד מלך
 ישראל והיו יכולים לתלות את העבירות במעשיהם הטובים /
 ולא בקסו מן המקום שיתן להם אלא חנם / זה הדבר קל וחומר
 ומה אילו שיכולים לתלות את העבירה במעשיהם הטובים ולא
 ביקשו מן המקום שיתן להם אלא חנם מי שאינו אחד מאלף
 אלפי אלים וריבוי רכבות בתלמידיהם על אחת כמה וכמה שלא
 יבקש מלפני המקום שיתן לו אלא חנם / דבר אחר ואתחנן אל
 יי / עשרה לשונות נקראת תפילה זעקה שזעה נאקה צרה רינה
 ופגיעה נפול ופילול עתירה עמידה חילול חינוך / זעקה במצור
 שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויועקו בני
 ישראל מן העבודה ויועקו / שזעה מניין שנאמר ותעל שועתם
 נאקה מניין וישמע אלהים את נאקתם / צרה מנין כיצור לאקרא
 יי / רינה מנין שנאמר ואתה אל תשא בעדס רינה / פגיעה מנין
 אל תפגע בי / נפול מנין שנאמר ואתנפל לפניי / כראשונה /
 פילול מנין ואתפלא אל יי / עתירה מנין שנאמר ויעתר יצחק
 ליי לבכח אשתו / עמידה מנין ויעמד פנחס ויפלה / חילול מנין
 ויחל משה / חינוך מנין ואתחנן אל יי / בעת ההיא לאמר / משל
 לבני מדינא שמבקשים מאת המלך שיעשה מדינה קלינא /
 פעם אחת היו לו שני אויבים ויפלו לפניו אמר הרי שער
 שביקשנו מלפני המלך שיעשה מדינתנו קלינא / כך משר
 מבקש מלפני הקדוש ברוך הוא שיכנס לארץ כיון שראת
 שנפלו סיוון ועון לפניו אמר הרי שער שאבקש שאכנס
 לארץ / לכתב נאמר בעת ההיא / זה אחד מן הדברים שאמר
 משה לפני המקום הודיעני אם אתר עושה לי או אין אתר
 עושה לי אמר לו אני עושה / וידבר יי אל משר מה אעשה
 לעם הזה שאין תלמוד לומר לאמר ומה תלמוד לומר לאמר
 אמר לו הודיעני אם אפול בידם ואם לאו / כיצור כו אתר
 אומר וידבר משה לפני יי שאין תלמוד לומר לאמר ומה
 תלמוד לומר לאמר / אמר לו הודיעני אם אתר גואלם אם
 לאו כיצור כו אתר אומר ויעקב משר אל יי לאמר הודיעני
 אם אתר מרפא אותי אם לאו / כיצור כו אתה אומר וידבר
 משה לפני יי לאמר / אמר לו הודיעני אם אתה ממנר עליהם
 פרנסים אם לאו / כך אתה אומר בעת ההיא לאמר / שאין תלמוד
 לומר לאמר מה תלמוד לומר לאמר הודיעני אם אכנס לארץ
 אם לאו / כל מקום שנאמר יי זו מידת רחמים שנאמר יי / ארחם
 והנח / כל מקום שנאמר אלהים זו מידת הדין ש' ע' האלהים
 יבוא דבר שניהם ואומר אלהים לא תקלל / סליק פיסקא

והרגנו כהאליכם ותאמרו כשנאת מלמד שהיו יושבים
 בתוך משכנותיהם ואומרים דברים כמתלהמי /
 ומתרגנים כמתלהמים ש' דברי נרגן כמתלהמים / אבל סבין
 ירדה מן השמים ובקעה את כריסן ש' והם ירדו חדרי בטן / לא
 ותרגנו כהאליכם מלמד שהיו יושבי בתוך משכנותיהם ובוכים
 כמתלהמי ונטלים את בניהם ואופרים להם אי לכס דווחם אי
 לכס סנפופים למחר יהיו הורגים בזהם ושובין מהם ומעמידים
 אותם בקלקן / בשנאת יי אותנו איפשר שהקדוש ברוך הוא שונא
 את ישראל וזרי / כבר נאמר אהבתי אתכם אמר יי אלא הם
 שונאים את הקב"ה משל הדיוט הוא מה דכתיבך על רחבך כה
 דכתיבך עלך / לתת אותנו כיד האומרי להשמדנו / כענין
 שנאמר וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסכו עלינו והכריתו
 את שמינו מן הארץ ומה תעשו לשמך הגדול / סליק פיסקא /
אנה אנה עולים אחינו המסור ללכינו לאמ' אברו
 לו משר רכיני אילו מבני אדם אחרים היינו
 שומעים דברים הללו לא היינו מאמיני אלא מבני אדם שכנינו
 בניהם ובנותינו בנותיהם / עם גדול מלמד שהיו גבוה בקומה
 ורב / מלמד שהיו מרובים באוכלוסיה / ערים גדולות וכצורות
 בשמים / רבן שמעון בן גמליאל אומר דברה תורה בלשון הכאי
 ש' שמע ישראל אתר עובר היום את הירדן / אבל מה שאמר
 הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו והרבתי את זרעך ככוכבי
 השמים / ושמי את זרעך כעפר הארץ / אשר אם יוכל למנות
 את הארץ וגם זרעך ימנה / אינו דבר הכאי / וגם ענקים ראינו
 שם מלמד שראו שם ענקים על גבי ענקים כענין שנאמר לכן
 ענקתמו גאון / ואומר אליכם אמר להם לא מעצמי אני אומר
 לכם אלא כפי הקב"ה אני אומר לכם / לא תערצון ולא תראון
 בזהם / מפני מה כי אני יי אלהיכם והוזהר לפניכם אמר להם
 מי עשה לכם נסים במצרים וכל הנסים האילו עתיד לעשות
 לכם נסים כשאתם נכנסים לארץ / ככל אשר עשרת אתכם
 במצרים לעיניכם / אם אין אתם מאמינים להבא האמינו
 לשעבר / סליק סידרא

פרשת ואתחנן

וּאֶתְחַנֵּן

אל יי בעת ההיא לאמר / זהו שאמר
 חכתוב תחנונים / ידבר רש ועשיר
 וענה ענות / שני פרנס' טובים עמדו
 להם לישראל משה ודוד מלך ישראל משה אמר להקב"ה רבונו
 של עולם עבירה עברתי יתכתב אחרי שלא היו הכריז אומרות
 דומה שזיין משה בתורה או שאמר דבר שלא נצטור / משל
 למלך שגזר ואמר על מי שיאכל פני שביעית יהיו מחזירים
 אותו בעקפים / הלכר אשה אחת בת טובים ליקטה ואכלה
 פני שביעית / והיו מחזירים אותה בעקפים אמרה לך בבקשה
 ממך המלך הודיע סורחני שלא יהיו בני המלך אומרים דומה
 שנמצא כה דבר ניאוף / או שנמצא כה דבר כישוף / כשהם
 רואים פני שביעית תלים בצואר יודעים שבשכיל כך אני
 מחזרת כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא עבירה שעברתי
 תכתב אחרי / אמר לו הקדוש ב'ה הריני כותבה שלא היתר
 אלא על המים שנאמר על אשר מריתם פי במי מריבה כמדבר
 סין במריבת העדר / רבי שמעון אומר משל למלך שמהלך
 וכנו עמו בדרך ומהלכים בקרנו / עד שהגיעו למקו / צ' ונהפכה
 קרן שלו על בנו / ניסבת עינו נקטעה רגלו נשברה ידו / כשהיה

בלא יין אפילו שער אחת וכל כך כדי לחבב את רבו, כך משה היה מחבב דברי המוקס ומכשק מלפניו שיכנס לארץ, לכן נא מעברה נא ואראה ההר הטוב הזה והלבנון הכול קראו אותו הר, אברהם קראו הר שנא אשר יאמ' היום כהר יי' יראה וישעיה קראו הר והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יי' גנים קראו אותו הר שנאמר והלכו גנים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יי' והלבנון זה בית המקדש גלעד אמ' לי ראש הלבנון ואומר והלבנון באדיר יפול ולמה נקרא שמו לבנון שמלבין עונותיהם של ישראל שנאמר אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו סליק פיסקא

דײַתעכער

ויתעבר יי' במלענכם ולא שמע אלו / רבי אליעזר
אומר נתמלא עליו חימה / רבי יהושע אומר
כאשה שאינה יכולה לשוח מפני עובדה / למענכם / בשבילכם
נעשה לי כך / ולא שמע אלו / לא קיבל תפילתי / ואמר יי' אלי
רב לך אל תוסף דבר אלי עוד כדבר הזדון / משל לאדם נודר
לאין הולך לו / אצל רבו שיתיר לו נדרו / מה עליך לשמוע דברי
רבך / דא ויאמר יי' אלי רב לך / אמר לו דוגמא אתה עושה לרביינים
שיאמרו מה משרה חכם גדול לא נשא לו פנים על ידי שאמר
שמעו נא המור / נזדר גזירה שלא יכנסו לארץ המענין את הדין
והמענות / את הדין על אחת כמה וכמה ומה משה שנ' לורב לך
אל תוסף לא נמנע מלבקש רחמים מלפני המקום / שאר בני
אדם על אחת כמה וכמה / ומה חזקיה שנ' לרצו לבייתך כימת
אתה ולא תחיה לא נמנע מלבקש רחמים מלפני המקום שחיה
דורש אפילו / חרב חרה על צאורו של אדם לא ימנע עצמו מן
הרחמי' שנ' ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל / שאר בני אדם
על אחת כמה וכמה / דא ויאמר יי' אלי רב לך אל משה הרבת
לך בידי לעולם הפא / כאדם שאומר לחבירו הרבה לך בידי אל
תמיישני / דא ויאמר יי' אלי רב לך כאדם שאומר לחבירו עובר
פלוני על דרך פלוני / אל תוסף / מיכן אר' אלו עוד בן יעקב יפה
שעה אחת בתפילתי יותר ממעשים טובים / כשבביל כל מעשיו
של משה לא נא' לו עלה וכאנ' לו עלה / מיכן אמרו העומדים
בחוצה לארץ הופכים פניהם כנגד ארץ ישראל ומתפללים שנ'
והתפללו אליך דרך ארצם / העומדים בארץ ישראל הופכי' פניהם
כנגד בית המקדש ומתפללים שנאמר והתפללו דרך ארצם /
העומדי' בארץ ישראל הופכי' פניהם כנגד ירושלם שנ' והתפללו
אל הקיר הזאת / העומדים בירושלם הופכים פניהם כנגד
בית המקדש שנ' ויתפלל את הכית הזה / העומדי' בבית המקדש
מכווני' לבם כנגד בית קדשי הקדשים ומתפללי' שנ' ויתפלל אל
המקום הזה נמצאו עומדים בצפון פניהם לדרום כדרום פניהם
לצפון כמזרח פניהם במערב כמערב פניהם למזרח נמצאו כל
ישראל מתפללים אל מקום אחד / וראה בעיניך משל למלך שגזר
על בנו שלא יכנס לבית ליבנה שלו נכנס לפתח פלטורין של
משכן ומדבר עמו / נכנס לטרקלי' שלו משכן ומדבר עמו / כיון
שכא ליכנס לקישון אומר לו מיכן ואילך את אמר כך משה אמר
לפני המקום רבונו של עולם כל עצמי אני משוך מארץ ישראל
אלה מלא הירדן הזה מלא חבל של חמשים אמה אלו וראו
בעיניך כי לא תעבור / ויצא את יהושע / אין צווי אלא זירח שנ'
ויקרא משה להושע בן נון ויאמר אליו וישאל / חוק
ואמץ / חוק בתורה ואמץ במעשים טובים / כי הוא יעקב לפני
העם הזה / אם אתה עובר לפניהם עוברים ואם לאו אין עוברים
והוא ינהי' אותם / אם מנהיגם נהלין ואם לאו אין נהלין / וכן
אתה מוצא כשהלכו לעשות מלחמה בעי' נפלו מהם כשרשים
וששה איש צדיקים שנ' וכן מהם אנשי חקי כשרשים וששה ונ'

זיכרונות

וְאֵלֶיהָ אֶתֶּה הַחֲלִילֹת אֶתֶּה הַתִּרְתִּי לִי בְּדוֹ כְּשֶׁעָשׂוּ שֹׁמְרֵי
 לִי לֶךְ הוֹצֵא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְץ מִצְרַיִם / אִמְרַתִּי
 לִפְנֵיכָּ אֵינִי יֹכֹל שֶׁכֵּבֵד נִשְׁכַּעְתִּי לִיתֵרוֹ שְׂאִינִי זֶמְמָאֲלוֹ שֶׁ
 וְיוֹאֵל מִשְׁדֵּר לִשְׁבֹּת אֶת הָאִישׁ / וְאִין הוֹאִלָּה אֶלֶּם שְׁבוּעָה
 שֶׁנֶּאֱמָר וְיוֹאֵל שְׂאוֹל אֶת הָעַם / דְּבַר אֲדוֹר אֶתֶּה הַחֲלִילֹת / אֶתֶּר
 פִּתְחָת לִי פִתַּח שֶׁאֲעֻמּוֹד וּמִתְפַּלֵּל לִפְנֵיכָּ עַל כְּנִיךְ כְּשֶׁעָרַ
 שִׁמְרָדוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַעֲנָל / שֶׁנֶּאֱמָר הֲרִף מִמֶּנִּי וְאִשְׁמִידִם / וְכִי מִשָּׁה
 תּוֹפֵס הִיָּה בְּהַקְדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא אֶלֶּם כֵּךְ אֲמַר לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ שֶׁ
 עוֹלָם אֶתֶּה פִּתְחָת לִי פִתַּח שֶׁאֲעֻמּוֹד וְאִתְפַּלֵּל עַל כְּנִיךְ עֲבֹדִיתִי
 וְהִתְפַּלֵּלְתִּי עֲלֵיהֶם וּשְׁמַעַת תְּפִלָּתִי וְסִלַּחַת לַעֲוֹנָם הִיִּיתִי סְכוּ
 שְׂאֵנִי עֲמָסָם בְּתַפִּילָּה / וְהִם לֹא הִתְפַּלְלוּ עָלַי / וְהָלֹא דְבָרִים קָלִ
 וְחוֹמֵר אִם תְּפִילַת יְחִיד עַל הָרַבִּים כֵּךְ נִשְׁמַעַת תְּפִילַת הָרַבִּים
 עַל הַיְחִיד עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּר / לְהִרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ / יִשְׂרָאֵל
 נִקְרָא עֲצָם עֲבָדִים וְהִקְבָּה קְרָאם עֲבָדִים / וְיֵשׁ שֶׁקְרָא עֲצָמָם
 עֲבָדִים וְהִקְבָּה קְרָאם עֲבָדִים / אֲכַרְהֶם עַל עֲצָמָם עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר
 אֵל בָּא תַעֲבֹד מַעַל עֲבֹדְךָ / וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרָא עֲבָד / שֶׁ
 בְּעֹבֹד אֲכַרְהֶם עֲבָדִי / יַעֲקֹב קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד / שֶׁנִּסְתַּנֵּה מִכָּל
 חֲסִידִים וּמְכַל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת עֲבֹדְךָ וְהִקְבָּה קְרָא עֲבָד
 שֶׁנֶּאֱמָר וְאַתָּה עֲבָדִי יַעֲקֹב / מִשָּׁה קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד לְהִרְאוֹת אֶת
 עֲבֹדְךָ / וְהִקְבָּה קְרָא עֲבָדִי שֶׁנִּסְתַּנֵּה עֲבָדִי מֵת / דוֹד קְרָא עֲצָמוֹ
 עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר אֲנִי עֲבֹדְךָ בֵּן אִמְתְּךָ וְהַקְדוּשׁ בָּהּ קְרָא עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר
 לְמַעַן דוֹד עֲבָדִי / יִשְׁעָרָה קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר וְיִצְחָק מִכְּסֵּן
 לְעֹבֵד לִי וְהִקְבָּה קְרָא עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר עֲבָדִי יִשְׁעָרָה / שְׁמוּאֵל קְרָא
 עֲצָמוֹ עֲבָד / שְׁמִשׁוֹן קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד / שֶׁנִּסְתַּנֵּה מִכָּל עֲבֹדְךָ /
 וְהִקְבָּה לֹא קְרָא עֲבָדִי שֶׁלֹּמֶה קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד שֶׁנִּסְתַּנֵּה לְעֹבֵדְךָ
 לֵב לְשִׁבּוּעַ / וְהִקְבָּה לֹא קְרָא עֲבָד / אֶלֶּם תִּלְוָה בְּרוּר אֲבִיו שֶׁ
 לְמַעַן דוֹד עֲבָדִי / אֵיבֹב לֹא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד וְהַקְדוּשׁ בָּהּ קְרָא
 עֲבָד שֶׁנִּסְתַּנֵּה לִּבְכֵּךְ אֵל עֲבָדִי אֵיבֹב / יְהוֹשֻׁעַ לֹא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד
 וְהַקְדוּשׁ בָּהּ קְרָא עֲבָד / וְיִמָּת יְהוֹשֻׁעַ בֵּן נֹחַ עֲבָדִי / פֶּלֶח לֹא
 קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד וְהַקְדוּשׁ בָּהּ קְרָא עֲבָד שֶׁנִּסְתַּנֵּה מִכָּל אֱלֹהִים
 לֹא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרָא עֲבָד שֶׁנֶּאֱמָר לְעֹבֵדִי
 לְאֱלֹהִים / וְזִיכְרָל לֹא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד וְהִקְבָּה קְרָא עֲבָד שֶׁ
 זִיכְרָל בֵּן שְׁלֵימָאֵל עֲבָדִי / דְּנִיָּאל לֹא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָד וְהַמְּקוֹם
 קְרָא עֲבָד שֶׁנִּסְתַּנֵּה מִכָּל עֲבָדִים בְּגוֹרֵבְדוֹהִי דְלֹאֵה אֲחִימָל נְבִיאִי
 הִרְאֵשׁנוּם שֶׁלֹּא קְרָא עֲצָמוֹ עֲבָדִים וְהִקְבָּה קְרָא עֲבָדִים שֶׁנֶּאֱמָר
 כִּי אִם גִּלְהַסְדוֹר אֵל עֲבָדִי הַנְּבִיאִים / אֶת גִּדְרָלְךָ / זֶה כְּנִיין אֲבִי
 לֵב לִגְדֶּלךָ שְׁבִתוֹרָה / וְאֶת יֶדְךָ הַחֲזָקָה אֵילוֹךְ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁחִבֵּא
 הִקְבָּה עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם שֶׁנִּסְתַּנֵּה יֶדְךָ / אֲשֶׁר מִי אֵל בְּשִׁמְיִם
 וְבָאֲרֵץ שֶׁלֹּא כְמוֹת בִּשְׂר וְרַם מִידַת הִקְבָּה / מִידַת בִּשְׂר וְרַם
 אֲפִרְכּוֹם וְיִשֹּׁב עַל הַפְּרִכְיָא שְׁלוֹ מִתִּיירָא הוּא מִן סְקִנְתוֹרִים
 שְׁלוֹ שֶׁלֹּא יִחְזִירָנוּ / אֶתֶּר שְׂאִין לֶךְ סְקִנְתוֹרִים מִפְּנֵי מָה אִי
 אֶתֶּה מוֹחֵל לִי מֶלֶךְ בִּשְׂר וְרַם וְיִשֹּׁב עַל כִּימָה שְׁלוֹ מִתִּיירָא הוּא
 מִפְּנֵי רִיתִיכּוֹם שְׁלוֹ שֶׁלֹּא יִחְזִירָנוּ אֶתֶּה שְׂאִין לֶךְ רִיתִיכּוֹם מִפְּנֵי
 מָה אִי אֶתֶּה מוֹחֵל לִי / אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ בְּמִצְרַיִם / וּכְנִבְרוֹתֶיךָ /
 עַל הָיִם / דְּבַר אַחֵר כְּמַעֲשֵׂיךָ בְּמִצְרַיִם וּכְנִבְרוֹתֶיךָ עַל הַיָּרְדֵּן /
אֶעֱבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אִיפְשָׁר שְׁהִיָּה מִשָּׁה מ

לך את שם ה' ואת עצם היום הזה ככך מלך בבל על ירושלים.
ואני אומר צום העשירי הוא צום החמישי אלא שכיחוד
מתענים על המעשה ובגליל על השמיעה שנאמר ויהי בשמים
עשרה שנה עשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט
וגו' ושמעו ועשו יום שמועה כיום שריפה ודבריו אני רואה
בדבריו אברהם יצא ממנו שמעאל יצחק יצא ממנו עשו/אבל
אני לא תצא ממני פסולת כדרך שיצאו מאבותי וכן הוא אום
וידר יעקב נדר לאמר עלת על לב שהייעקב אבינו אומר
אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לי להם לאכול וכנר ללבוש
ושכתי בשלום אל בית אבי והיו י' לי לאלהים מכל מקום
מה תלמוד לומר והיו י' לי לאלהים שיחול שמו עלי שלא
תצא ממני פסולת מתחילה עד סוף וכן הוא אומר ויהי בשכן
ישראל וגו' כיון ששמע יעקב כן נודעו ואמר או לי שאירע לי
פסולת כבנינו עק שנתבשר מפי המקום שחור ראובן בתשובה
שנאם והיו בני יעקב שנים עשר והלא בידוע ששנים עשר הם
אלא שנתבשר כפי הקדוש ב"ה שעשה ראובן תשובה ללמדך
שהיה ראובן מתענה כל ימיו על אותו מעשה עד שבא משה
וקיבלו בתשובה שנאמר ויהי ראובן ואל ימות וכן אתר מוצא
כשנפטר יעקב אבינו מן העולם קרא להם לכוני והוכיח כל
אחד ואחד בפני עצמו וחזר וקרא אותם כולם כאחד אמר להם
שמה יש לכם בלבכם מה לוקק על מי שאמר והיה העולם אמרו
לו שמענו שכל שם שאין בלבך בחלוקת כך אינן בלבנו בחלוקת
על מי שאמר והיה העולם אלא י' אלהינו י' אחד על זה הוא
אומר וישתחו ישראל על ראש המיטת וכן על ראש המיטת
השתחוה אלא שהודו ושיבת שלא יצא ממנו פסולת ויש אום
ושתחו ישראל על ראש המטה שעשה ראובן תשובה ודבר
אחר שאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמר לו הכת
ליעקב הרי שהיית מתאוה כל ימך שיהו בניך משכינים
ומעריבים וקורים קריאת שמע מיכן אמרו הקורא את שמע
ולא השמיע לאזניו יצא י' אלהינו למה נאמר והלא כבר נאם
י' אחד ומה תלמוד לומר אלהינו עלינו הוחל שמו ביותר כיוצא
בו אתה אומר שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון
י' אלהי ישראל ומה אני צריך והלא כבר נאמר את פני האדון
י' אלהי ישראל על ישראל הוחל שמו ביותר כיוצא בדבר
אתר אומר שמעור עמי ואדברתי ישראל ואעידה בך אלהים
אלהיך אנכי הוחל שמי עליך ביותר דבר אחר י' אלהינו י'
אחר על כל באי העולם י' אלהינו בעולם הזה י' אחד לעולם
הבא וכן הוא אומר והיה י' למלך על כל הארץ ביום ההוא
יהיה י' אחד ושמו אחד סליק פיסקא

ואהבת

את י' אלהיך עשה מאהבה דפריש הכתוב
בין העושה מאהבה לעושה מיראה מאהבה
שכרו כפול ומכופל לפי שהוא אומר את י' אלהיך תירא ואותו
תעבוד יש לך אדם כשהוא מתירא מחברו כשהוא משרתו
מכוחו והולך לו אלא אתה עושה מאהבה שאין לך אהבה
במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במידת הקדוש ברוך
הוא בלבד דבר אחר ואהבת את י' אלהיך אהבתו על כל
הבריות כאברהם אביך כענין ש' ואת הנפש אשר עשו בחרן
והלא אם מתכנס כל באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס
בו נשמה אינן יכולים לבראותו אבינו מגינים ומכניסין תחת
בחרן אלא למדך שהיה אברהם אבינו מגינים ומכניסין תחת
כנפי השכינה בכל לבבך כשני צריך ביצר טוב ויצר רע דבר
אחר בכל לבבך שלא יהיה ליבך חלוק על המקום וככל נפשך
אפילו הוא נוטל את נפשך וכן הוא אומר כי עליך הורגנו כל
היום

ויקרא יהושע שמלותיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון י' עד
הערב ויאמר יהושע אהי י' אלהים למר העברת העביר בי
אדני מה אומר אחרי אשר הפך ויאמר י' אל יהושע קום לך
למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבך מתחילה
אם עובר לפניך עובדים ואם לאו אין עובדי אבנחלים נוחלים
ואם לאו אין נוחלים ואהי שלחתי והלכתי אחריהם

סליק

פיסקא

ונשב

בניא אמר להם מי גרם לנו שנשב בניא מעשי רעים
שעשינו בפעור דבר אחר אמר להם ונשב בניא
מול בית פעור ראו כמה ביניכם לבני הרבה כמה תפילות
בקשתי וגנור עלי נזירי שלא איכנס לארץ אבל אתם הכעפתם
לפני ב' שנה שני ארבעים שנה אקוט בדור ולא עוד אלא
שגדולים שבכם משתהוים לפעור ומין של פטוטה לקבל
שבים ועתה ישראל שמע אל הקולם הרי אתם חדשים כבר
מחול לשעבר סליק פיסקא

שמע

ישראל י' אלהינו י' אחד למה נאמר לפי שנה דבר
אל בני ישראל דבר אל בני אברהם יצחק ויעקב לא
נאמר אלא דבר אל בני ישראל וזה יעקב אבינו שיאמר דיבור
לבניו לפי שהיה יעקב מפחד כל ימיו ואומר או לי שמה תצא
ממני פסולת כדרך שיצא מאבותי אברהם יצחק ויעקב
יצחק יצא ממנו עשו אחי ושמעאל עבר עבודה זרה ש' ותרא
שרה בן הגר המצרית שעבר עבודה זרה ודבר רבי עקיבא
רבי שמעון בן יוחי אומר ארבעה דברים היה רבי עקיבא
דורשם ואין אני דורשן כמותו ודבריו נראים מדבריו הרי הוא אום
ותרא שרה את בן הגר המצרית שעבר עבודה זרה ואני אומר
לא לענין הו צריך אלא לענין שררות וכשבאו לחלק היד
ישמעאל אומר לא אני נוטל שני חלקים שאני בכור לכן שרה
אמרה גרש את בן האמרה הזאת ואת כנה ודבריו אני רואה
מדבריו כיוצא בו את אומר הצא והחבר וישחש להם ומצא
להם אם את כל רגי הים יאסף להם דברי רבי עקיבא ואני
אומר אפילו מכניס להם כל צאן וכבר שבעולם סופם לדון
אחריו השיבות דוח הקודש עתה תראה היקרך דברי אס לא
ודבריו אני רואה מדבריו כיוצא בו אתה אומר בן אדם יושבי
החרבות האלה על אדמת ישראל לאמר אחר היה אברהם ויירש
את הארץ ואנחנו רבים לנו ניתנה הארץ לבורשה והלא דברים
קל וחומר ומה אברהם שלא עבד לא אלה אחד ירש את הארץ
אנו שעובדים אלוהות הרבה אינו דין שנירש את הארץ
ואני אומר ומה אברהם שלא נצטוו אלא מצוה אחת ירש את
הארץ אנו שנצטוונו מצות הרבה אינו דין שנירש את הארץ
ומה נביא משיבם על כך אמר י' על הדם תאכלו ועיניכם
תשאו אל גילויכם והדם תשפכו עמדתם על דרכיכם ועשיתם
תועבה ואיש את רעהו טמא ורואה אני את דבריו בדבר רבי
עקיבא כיוצא בו אתר אומר כה אמר י' צום הרביעי וצום
החמישי וצום השביעי וצום העשירי והיו לבית יהודה לששון
ולשמחה ולמועדים טובים צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז
שבו הובקע העיר ולמה נקרא שמו רביעי שהוא חודש רביעי
צום החמישי זה תשעה באב שבו חרב בית המקדש בראשונה
ובשנייה ולמה נקרא שמו המשישי שהוא חודש חמישי צום
השביעי זה שלש בשתרי שברנהרג גדליה בן אחיקם ומי
הרגו ישמעאל בן נתניה ללמדך שקשר מיתתם של צדיקים
לפני הקב"ה כחורבן בית המקדש צום העשירי זה עשרה בטבת
שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר ויהי דבר י' אלי בשנה
התשיעית בחודש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב

ואתה נתתה להם חיים בעולם הזה ובעולם הבא אל רבי אליעזר
בן עזריה לרבי חביב אתה לישראל מאד ואם ואם מביאים
את האדם לעולם הזה ואתה מביא אותנו לעולם הזה ולעולם
הבא / נענה רבי עקיבא ואמר רבי חביבים יסורים ואמר להם
רבי אליעזר לתלמידיו סמכוני / ישב לו / רבי אליעזר / אמר
לו אמור עקיבא / אמר לו הרי הוא / אומר בן שתים עשרה שנה
מנשה במלכו / וחמשה וחמש שנה מלך בירושלם ואומר גם
אלת משי / שלמה אשר העתיקו אנשי חוקיה מלך יהודה /
וכי עלתה על דעתך שחוקיה ליהודי תורה לישראל ולמנשה
בנו לא למד תורה / אלא כל תלמוד שלמדו וכל עמל שעמל
בו לא העני לו אלא יסורים / שנאמר וידבר יי אל מנשה
ואל עמו ולא הקשיבו / ויבא יי עליהם את שרי הצבא אשר
למלך אשר וילכוד את מנשה בחושים ויאכרוהו בנחשתים
ויוליכוהו בכל / וכחצר לו חילה את פניו / אלהיו ויכעז באש
מלפני אלהי אבותיו / ויפן אלהיו ועתה לו וישיבהו לירושלם
למלכותו / חביבים יסורים רבי בארי אומר הרי הוא אומר
ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך אוהביו בכל לבבך כאברהם
אבינו כענין שנאמר כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת
ביתו אחרי / לכן נאמר ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך / כיצחק שעקר עצמו על גבי המזבח / ובכל מאדך
הוי מודה לו / כי עקב כענין שנאם קטנתי מכל החסדים ומכל
האמת אשר עשית את עבדך כי במלך עברתי / את הירדן הוח
ועתה הייתי לשני בחנות / סליק פוסקא

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך /
למה נאמר למד לפי שהוא אומר ואהבת את
יי אלהיך בכל לבבך איני יודע באיזה צד אוהבים את הקדוש
ברוך הוא תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה
היום על לבבך והיו הדברים האלה על לבבך שמתוך כך אתה
מכיר את הקדוש ברוך הוא ומרבך בדרביו / אשר אנכי מצוה
היום / שלא יהו בעיניך כדוֹשֶׁגֶמָא ישנה שאין אדם סופג
בחרשה שהכל רצים לקראתו / על לבבך / כי הרי רבי
יאשיהו אומר צריך להשיב את יצור שכן אתה מוצא בכל
הצדיקים שישביעו את יצורם / באברהם הוא אומר הרימוני
יי לאל עליון קונה שמים וארץ / אם כחוטעו שרוך בעל אם
אקח מכל אשר לך / בכנעו הוא אומר וגאלתיך אנכי הוי / שכבי
עד הבוקר / ברוד הוא אומר ויאמר הוי כי אם יי יפגנו או
יומו יבוא ומת או במלחמה ידו נסתה / כאלו שיש הוא אומר הוי
יי כי אם רצתי אזרתי ולקחתי מאתו / סליק פוסקא

ושננתם לבבך / שיהו מסודרים לתוך פיה כששארם
שואל שואלך דבר / אל תגמגם בלא אמור
למיד וכן הוא אומר אמור לחכמה אחותי את ומודע לבינה
תקרא / ואומר קשרם על אצבעותיך ענדם על לוח לבך / ואומר
חיצוץ שגונים / מלך שכי יי לך לזה / עמים תחתיד יפלו
בלב אויבי המלך / ואומר כחשים ביד נכור כן בני העוורים /
ואומר אשרי הנגר אשר מילא אשפתו מהם לא יכוש
כי ידברו את אויבים בשער / דבר אחר ושננתם לבבך אילו
בשינון ואין קדש לו כל בכור / והיה כי יביאך בשינון שהיה
בדין / ומר אס אמר שאינו בקשירה הרי הוא בשינון
שאינו בקשירה קדש לו ליל בכור והיה כי יביאך שיטן
בקשירה / אינו דין שיטן בשינון תלמוד לומר ושננתם לבבך
אילו בשינון ואין קדש לו כל בכור / והיה כי יביאך בשינון
ועדיין אני אומר ויאמר שקדמה מצות אחרת הרי הם בשינון
ספרי ה א ז עשרת

היום נחשכנו כצאן לטחח / רבי שמעון בן מנסיא אומר וכי
איפשר לו לאדם ליהרג בכל יום / שמעון בן עזאי אומר בכל
נפשך אוהבו עד מצינו הנפש / רבי אליעזר בן יעקב אומר
אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך / ואם נאמר בכל
מאדך למה נאמר בכל נפשך / יש לך שגופו חביב עליו
מממונו לכך נאמר בכל נפשך ויש לך אדם שממנו חביב עליו
ממנו לכך נאמר בכל מאדך / רבי יעקב אומר אם נאמר
בכל נפשך קל וחומר בכל מאדך / בכל מידה ומידה שהיה
מודר לך בין במדת הטוב בין במדת הפורענות / וכן דוד הוא
אומר כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא / וכן איוב הוא אומר יי
נתן ויי לקח יהי שם יי מבורך קל וחומר על מידת הפורענות
מה אשתו אומרת לו עודך מחזיק בתומתך בדרך אלהים ומת /
אמר לה כדבר אחת הנבלות תדברי / גם את הטוב נקבל מאת
האלהים ואת הרע לא נקבל / אנשי דור המבול היו כעורים
בטובה / וכשבאתה עליהם פורענות קבלוהו בעל כורחם /
והלא דברים קל וחומר / אנשי סדום ועמורה היו כעורים בטובה
וכשבאתה עליהם פורענות קבלוהו אותם בעל כורחם והרי
דברים קל וחומר / ומר אס מי שהוא כעור בטובה נאמר
בפורענות / כל שכן מי שהוא נאם בטובה נאם בפורענות /
כדבר אחת הנבלות תדברי את הטוב נקבל מאת האלהים ואת
הרע לא נקבל / ועוד יהא אדם שבה כיסורים יותר מן הטובה
שאלו אדם בטובה כל ימיו / אין במחל לו קוץ שבידו / ובמחל
לנו כיסורים במחל לו / ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי הוא
אומר את אשר יאהב יי יוכיח ונאמר את בן ידעך / מי גרם לכן
שידעה לאב הוי אומר אילו יסורים / רבי מאיר אומר הרי הוא
אומר וידעת עם לבבך כי כאשר יסיר איש את בנו יי אלהיך
מייסדך / אתה ולבך יודעים הבעשים שעשית / והייסורים
שהבאת עליך שלא כנגד מעשיך שעשית חכמתך לך / רבי יוסי
ברבי יהודה אומר חביבים יסורים לפני השקום שכבודו של
מקום חל על מי שייסורים באים עליו שנאמר יי אלהיך
מייסרין / נתן רבי יוסף אומר כשם שהכרית כרותה לארץ
כך כרית כרותה לייסורים שנאמר יי אלהיך מייסרין / ואומר
כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה ורחבה / רבי שמעון בן יוחי
אמר חביבים יסורים שאלו מתנות נתן הקדש להם לישראל /
שאומו העולם מתאווה להן ולא נתנוהו לישראל אלא על
ידי יסורים ואילו הם / תורה / וארץ ישראל / והעולם הבא / תורה
מניין שכל לדעת חכמה ומוסר ואומר אשרי הנגר אשר תייסרנו
יה ומתורתך תלמדנו / ארץ ישראל מנין יי אלהיך מייסרין
ואומר יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נהלי מים
עיינות ותהומות וצאים כבקער וכו' / העולם הבא
מניין שנאם כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר /
איזה דרך שמביא אור לעולם הבא הוי אומר זה יסורים /
רבי נחמיה אומר חביבים יסורים שכשם שקרבנות מרצים /
כך יסורים מרצים / בקרבנות הוא אומר ונרצו לו
לכפר עליו / כיסורין הוא אומר והם יצאו את עונם / ועוד
שהיסורים מרצים יותר מקרבנות / שהקרבנות בממונו
ויסורים בגוף / וכן הוא אומר עוד בעד עור וכל אשר לאיש
יתן בעד נפשו / וכבר היה רבי אליעזר חולה ונכנסו רבי טרפון
ורבי יהושע ורבי אליעזר בן עזריה ורבי עקיבא לבקר /
נענה רבי טרפון ואמר רבי חביב אתה לישראל יותר מגלגל
חמץ שגלגל חמץ בעולם הזה ואתה מאיר לעולם הזה
ולעולם הבא / נענה רבי יהושע ואמר רבי חביב אתה
לישראל כמתן נשמים שהנשמים נותנים חיים בעולם הזה

תלמוד לומר וקשרתם לאות על ירך' כיס אחד של ארבע טוטפות' על ירך בגובה שביד' אתה אומר בגובה של יד או אינו אלא על ירך כמשמעו' והדין נותן הואיל ואברור תורת תן תפילין ביד ותן תפילין בראש מר תפילין שבראש בגובה שבראש אף תפילין שביד בגובה שביד' רבי אליעזר אומר על ירך בגובה של יד אתה אומר בגובה של יד או אינו אלא על יד ממש תלמוד לומר והיה לך לאות על ירך לך לאות ולא לאחרים לאות' רבי יוחנן אומר על ירך בגובה של יד אתה אף בגובה של יד או אינו אלא על יד כמשמעו תלמוד לומר והיו הדברים האלה על לבבך דבר שנגזר לבך' ואיזה זה גובה שביד' דבר אחר על ירך זה שמאל' אתה אומר זה שמאל' או אינו אלא ימין' אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר' ידך ליתך תשלחנה וימינך להלמות עמלים והלנה סיסרא בחקר ראשו ומחצתה וחלפה וקתו' הא לכת שאין יד האמורה בכל מקום אלא שמאל' רבי נתן אומר וקשרתם וכתבתם' מר כתיבה בימין אף קשירה בימין' רבי יוסי אומר מציון שאף ימין קרויה יד שנאמר וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים ויע' בעיניו ויחבר יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפר' על ראש מבשה' אם כן כח תלמוד לומר ידך להביא הנדס' שיהא נותן בימין' וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן של יד ביד תן של ראש בראש מיכן אמרו כשנותן תפילין נותן של יד תחילה ואחר כך של ראש' וכשהוא חולץ חולץ את של ראש תחילה' ואחר כך חולץ של יד' בין עיניך' בגובה של ראש או אינו אלא בין עיניך כמשמעו והדין נותן הואיל ואמרה תורת תן תפילין ביד ותן תפילין בראש' מר ביד במקום שהוא ראוי ליטמא בנגע אחר אף בראש במקום שהוא ראוי ליטמא בנגע אחר' סליק פיסקא

וכתבתם

כתב שלם' מיכן אמרו כתב לאלפים עיניים ולעיניים אלפים לביתם כפים ולכפים ביתים לגמלים צדיקים ולצדיקים גמלים לדרתים רישים ולרישים דלתין להיוות חיים ולחיים היוותין לוויית' וליוותין וזין לזיווין נונים ולנונים זיווין לטיות פפים ולפפים טיות לפפיים פשוטים ולפשוטים כפופים למימים סמכים ולסמכים מימים לסתומים פתוחים ולפתוחים סתומים פתוחים לסתומים פתוחים פתוחה סתומה' כתבם שלא כיון או שכתבה כשורר או שירה שכתבה כיוצא בה או שכתבה בה את האזכרות בזה הדין אילו יגנו' וכתבתם' שומע אני על גבי אבנים' הרי אתה דן נאמר כאן כתב' ונאמר להלן כתב' מה להלן על גבי אבנים' אף כאן על גבי אבנים' או כלל לדרך זו נאמר כאן כתב ונאמר להלן כתב מר להלן על גבי אבנים' אף כאן בספר ובדיו' אף אתה דן בלשון חזק ואני אדון בלשון שכיית דין חולק' נאמר כאן כתב ונאמר להלן כתב מר כתב האמור להלן על גבי אבנים' אף כאן על גבי אבנים' אמרת הפרש' אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר' אלמוד דבר שהוא נוהג לדורות מדבר שהוא נוהג לדורות ואין דנים דבר שהוא נוהג לדורות מדבר שהוא נוהג אלא לשעור' נאמר כאן כתב ונאמר להלן כתב' מר כתב האמור להלן על הספר ובדיו' אף כתב האמור כאן על הספר ובדיו' ואעפ' שאין ראיה לדבר זכר לדבר' ויאמ' להם כוון מפני יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הכפר בדיו' על מוזהות ביתך ובשעריך' שומע אני שתי מוזהות ביתך תלמוד לומר בשניה' מוזה' ויבין אחר רבי למעט דברי רבי ישמעאל ורבי

עשרת הדיברות שלא קידמו מצות אחרות אינו דין שיהו כשינון' אמרת קל וחומר' ומה אם קדש לי כל כבוד והיה כי יביאך שחן בקשירה אינן כשינון' עשרת הדיברות שאינן בקשירה אינו דין שלא יהו כשינון תלמוד לומר ושננתם לבניך' הרי ויאמר יוכיח לעשרת הדברות שאעפ' שאין בקשירה שיהו כשינון תלמוד לומר ושננתם לבניך אלו כשינון ואין עשרת הדברות כשינון' לבניך' אילולא מידך' וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנאמר בנים אתם לוי' אלהיכם' ואומר ויצאו בני הנביאים וכי בני הנביאים היו והלא תלמידיו היו' לא מיכן לתלמידים שהם קרוי בנים וכן אתה מוצא בחוקיהם מלך יהודי שלימד כל התורה כולה לישראל וקראם בנים שכל בני עתה אל תשורו ושם שהתלמידים קרויים בנים כך תרבו קרוי אב שכל ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשו ולא ראוה עוד' ואומר ואלישע חלה את חוליו אשר ימות בו ויבוא אליו מלך ישראל ויבך ויפל על פניו ויאמר אבי אבי' ודברת כם' עשם עיקר ואל תעשם תפילת שלא יהיה משאך וכתבך אלא עליהם שלא תערב בהם דברים שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלא ואלמוד חכמת אומות העולם' תלמוד לומר ושברתם את מצותי ללכת בהם ולא ליפטר מתוכם' וכן הוא אומר יהיו לך לכרך ואין לזרים אתך' בשכתך בביתך וכלכתך בדרך' בהתהלךך תנור' אותך' ובשכבך תשמר עליך' והקיצות היא תשיהך' בהתהלךך תנחה אותך בעולם הזה' בשכבך תשמר עליך' בשעת מיתה' והקיצות' ליבו המשיח' היא תשיהך לעולם הבא' ובשכבך יכול אפילו שכל כחצי היום תלך בשכתך בביתך וכלכתך בדרך' דרך ארץ דברה תורה כלשון בני אדם' וזכר היה רבי ישמעאל דורש ורבי אלפז בן עזריה זוקף הגיע זמן קרית שבע ביזקף רבי ישמעאל והטה רבי אליעזר בן עזריה ואמר לו רבי ישמעאל מה זר אלעזר אבר לו ישמעאל אחי ממש לאחד שאוברים לו מפני מה זקנך מגדול והוא אומר להם יהיה כנגד המשיחית' אמר לו אתה הישית כדברי בית שמאי ואני נוקפתי כדברי בית הלל' דבר אחר שלא יקבע הדבר חובה שבית שמאי אומרי' בערב כל אדם יטו ויקרו ובכפר יעמודו שנאמר ובשכבך ובקובך' ובית הלל אומרים כל אדם קורים כדרכם שנאמר וכלכתך בדרך אם כן למה נאמר בשכבך ובקובך' אלא בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שדרך בני אדם עומדים' סליק

וקשרתם

בדין ומה אם קדש לי והיה כי יביאך שאינו כשינון הרי הם בקשירה' ויאמר שהם כשינון אינו דין שיהא בקשירה תלמוד לומר וקשרתם אילו בקשירה ואין ויאמר בקשירה ועדיין אני אומר והרי קדש לי והיה כי יביאך שקידמו מצות אחרות הרי הם בקשירה' עשרת הדיברות שלא קידמו מצות אחרות אינו דין שיהו בקשירה' אמרת קל וחומר אם ויאמר שהוא כשינון אינו בקשירה' עשרת הדיברות שאינן כשינון אינו דין שלא יהיו בקשירה' והרי קדש לי והיה כי יביאך יוכיח שאינן כשינון והריהם בקשירה' יכול עשרת הדברות שאף על פי שאינן כשינון יהו בקשירה תלמוד לומר וקשרתם אילו בקשירה ואין עשרת הדיברות בקשירה' וקשרתם לאות על ירך כך אחר של ארבע טוטפות שהיה בדין הואיל ואמרה תורת תן תפילין ביד ותן תפילין בראש מר בראש ארבע טוטפות' אף ביד ארבע טוטפות' תלמוד לומר וקשרתם לאות על ירך כך אחר של ארבע טוטפות' טוטפות' הרי ארבע' ארבעה ארבעה כיסים של ארבע טוטפות

ורבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר ולקחמן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף והבנה אב ככל מקום שנאמר מזוזות הרי אין בכלל שתיים עד שיפרוש לך הכתוב שתי מזוזות מזוזות ביתך על ימין ובכניסה או אינו אלא על ימין ביציאה תלמוד לומר על מזוזות ביתך על ביאתך של ימין בכניסה ובשעריך שומע אני שערי בתים והלולים והרפת ומתכן ובית התכן ובית הבקר ובית האצרות ובית העצים ואצרות יין ואצרות שמן ואצרות תבואה במשמע תלמוד לומר ביתך מה ביתך מקום כבוד ובית דירור במשמע שומע אני אפילו שערי בילקאות ובימסיות ומרחצאות במשמע תלמוד לומר ביתך מר ביתך מקום כבוד ובית דירה אף שערי בית כבוד ובית דירה שומע אני אפילו שערי בית המקדש במשמע תל בימין מה ביתך חול אף שעריך חול מיכן אמרו הלשכות שהם פתוחות לקודש תוכן קרש פתוחות לחול תוכן חול חבכים ישראל שסיכך הקבר במצות תפילין בראש ותפילין בזרוע מזוזות בפיתחיהם יציאת על ארבע כנפות כסותך ועליו אמר דוד שבע ביום היללתיך נכנס למרחץ ודאך את עצמו ערום אמר אי לי שאני ערום מן המצות נסתכל דוד במילה והתחיל עליה סודר שבח שנאמר למנצח על השמינית מזמור לדוד משל למלך בשר ודם שאם לאשתו הוי מתקשטי בכל תכשיטיך כדי שתאמר רצויה לי כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל הווי מעונינים במצוות כדי שתהיו רצונים לי וכך הוא אומר יפה את רעייתך כתרצה יפרא את שאת רצויה לי מליק פיסקא

פרשת עקב

והיה

עקב תשמעון את המשפטים כי הארץ אשר אתה בא שמר לרשתה הרי פרשה זו נאמרה לישראל בשעה שיצא ישראל ממצרים שהיו אומרים שמה לא נכנס לארץ יפה כזו אמר להם הקדוש ברוך הוא כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה מניח הכתוב שארץ ישראל משוכחת הימניה אתה אומ' כשבח ארץ ישראל הכתוב בדבר או אינו אלא כשבח ארץ מצרים תלמוד לומר והכרון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים מפנימה שהיתה מקום מלכות שכן הוא אומר כי היו צוען שריו והכרון מה היתה פסולת של ארץ ישראל שנאמר קרית ארבע היא חכרון והרי דברים קל וחומר אם חכרון פסולת ארץ ישראל הרי היא משוכחת ממשוכחת של ארץ מצרים שהיא משוכחת מכל הארצות קל וחומר לשבח של ארץ ישראל ואם תאמר לא מי שכנה זו לא בנה וזתלמוד לר' ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען חם לפי שכנה זו בנה וז' איפשר שכנה את חכרון ואחר כך בנה חכיון שפסולתו של ראשון חביב בשני הא לפי שחכרון משוכחת ממצרים לפיכך נבנתה תחילה וכן אתה מוצא בדרכי המקום שכל מי שהוא חביב הוא קודם את חכיון תורה לפי שהיא חביבה מכל בבראת קודם לכל שנאמר יקנני ראשית דרכי קדם מפעליו מאז ואומר מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ וזר בית המקדש לפי שהיה חביב מכל נברא לפני כל שנאמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו ארץ ישראל שהיתה